

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ (ЗА ВИДАМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ)

УДК 657.05

Кучеркова С.О.

к.е.н., доцент

Таврійський державний агротехнологічний університет

РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

Анотація. Метою статті є висвітлення значення обліково-аналітичної системи у зростанні ефективності діяльності підприємства та ролі інформаційного забезпечення підприємства у прийнятті своєчасних управлінських рішень. Здійснено спробу показати значення обліку, аналізу і контролю в ефективності діяльності підприємства і вони є інформаційною системою управління. Зазначено, що облікова інформація повинна слугувати основою для здійснення процесів прогнозування, планування, нормування, аналізу і контролю, тобто виступати важливим засобом у прийнятті ефективних управлінських рішень. Показано, що на підприємстві повинен існувати фінансовий і управлінський облік одночасно і у взаємозв'язку з економічним (господарським) і фінансовим аналізом та контролем (аудитом), за допомогою яких можна здійснювати планування і керування підприємством. Визначено основні фактори, які впливають на формування інформаційно-аналітичного забезпечення підприємств. Наведено основні професійні навички, якими повинен володіти кожен спеціаліст у своїй діяльності: комплексне багаторівневе рішення проблем, критичне мислення, креативність, уміння управляти людьми, формування власної думки.

Ключові слова: обліково-аналітична інформація, облік, аналіз, контроль (аудит), планування, управлінські рішення, інформаційне забезпечення.

Постановка проблеми. Сучасні підприємства потребують гнучких систем оцінки й аналізу діяльності як своїх підрозділів, так підприємства в цілому. В даних умовах найбільш важливим елементом управління господарською діяльністю є бухгалтерський облік. Обліково-аналітична інформація повинна забезпечувати досягнення поставлених цілей і завдань, які використовуються на різних рівнях управління підприємством. Для цього необхідно сформувати якісну і інформативну обліково-аналітичну систему.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний вклад в дослідження проблем теорії та методології формування обліково-аналітичної системи внесли наступні науковці: А.М. Герасимович, С.Ф. Голов, З.В. Гуцайлюк, В.М. Жук, М.С. Пушкар, П.Я. Хомин.

Однак, проблемі визначення місця і ролі облікової-аналітичної системи для прийняття своєчасних управлінських рішень не було приділено належної уваги, що потребує подальшого дослідження.

Формулювання цілей статті. Метою даної статті є висвітлення значення обліково-

аналітичної системи у зростанні ефективності діяльності підприємства та ролі інформаційного забезпечення підприємства у прийнятті своєчасних управлінських рішень.

Виклад основного матеріалу. Функціонування будь-якого підприємства і існування якісного менеджменту неможливе без достовірної, оперативної, релевантної інформації та її аналітичного опрацювання.

Обліково-аналітична система – це система, що базується на даних бухгалтерського обліку, включаючи оперативні дані і використовується зовнішніми і внутрішніми користувачами для прийняття на макро- і мікро- рівнях ефективних управлінських рішень.

Для користувачів всіх рівнів важлива інформація, яка відповідає наступним вимогам:

- оперативність, тобто інформація повинна надаватися вчасно, що дає можливість зорієнтуватись і своєчасно прийняти ефективне господарське рішення;
- достатність, що передбачає надання інформації в повному (достатньому) обсязі;
- аналітичність, тобто надавати можли-

вість для прийняття управлінських рішень і застосовувати порівняння показників за структурою та у динаміці, і слугувати підставою наступного аналізу;

- гнучкість і користь, тим самим інформація повинна відповідати вище зазначеним принципам і забезпечувати всю повноту інформаційних інтересів в умовах, коли змінюються умови і фактори виробництва;

- достатня економічність, тобто затрати на підготовку інформації не повинні перевищувати економічного ефекту від її використання [5, с. 38] .

Узагальнюючи зазначене, можна вважати, що облікова інформація повинна слугувати основою для здійснення процесів прогнозування, планування, нормування, аналізу і контролю, тобто виступати важливим засобом у прийнятті ефективних управлінських рішень. При цьому загальна методологія і нормативні положення обліку і аналізу удосконалюються для раціонального використання в єдиній обліково-аналітичній системі.

При цьому обліково-аналітична система на підприємстві повинна охоплювати в собі такі елементи як облік, аналіз і контроль (аудит). Головним її завданням, на нашу думку, є повна, своєчасна і якісна фіксація, систематизація і викладення (представлення) всієї інформації про діяльність підприємства для прийняття управлінських рішень. За для цього, вважаємо, підприємству необхідно додатково розробляти внутрішньогосподарські (управлінські) первинні документи і звітність, яка буде задовольняти потреби саме цього підприємства.

Отже, бухгалтерський облік є інформаційною системою управління.

У вітчизняній та зарубіжній теорії бухгалтерський облік поділяють на фінансовий та управлінський. Вважається, що фінансовий облік забезпечує підготовку та оприлюднення інформації про результати діяльності підприємства для зовнішніх та внутрішніх користувачів для прийняття ними відповідних управлінських рішень [4, с. 27]. Однак, ця інформація не є повною, оперативною і достатньою для прийняття рішень і повинна бути доповнена іншими видами інформації, яка формується в системі управлінського обліку.

Управлінський облік охоплює всі види облікової інформації, необхідної для управління в середині підприємства. Основна мета управлінського обліку полягає в забезпеченні інформацією менеджерів, відповідних підрозділів, які відповідають за досягнення конкретних виробничих показників, для підготовки і прийняття коротко- та довгострокових управлінських рішень [1, с. 45].

Управлінські рішення повинні ґрунтуватися на точних розрахунках, глибокому та всебічному аналізі стану підприємства. Зокрема, управлінський облік забезпечує менеджерів інформацією при диференціації аналізу на фінансовий, управлінський і стратегічний [9, с. 245].

Одночасно з обліком і аналізом повинен відбуватися контроль за господарськими фактами і явищами в діяльності підприємства. Контроль є інструментом, який застосовується керівництвом для цілковитої впевненості в тому, що його діяльність здійснюється чесно, законно, ресурси належно захищені від втрат і використовуються ефективно, а інформація щодо результатів діяльності достовірна.

У більшості підприємств функції внутрішнього контролю покладено на інвентаризаційну комісію.

Перевірку та документальне підтвердження наявності, стану та оцінки активів і зобов'язань здійснюють під час інвентаризації, проведення якої передбачено ст.10 Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV [3].

Під час проведення інвентаризації на підприємстві необхідно також керуватися Наказом Міністерства фінансів України від 2 вересня 2014 року № 879 «Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань». Інвентаризація проводиться з метою забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності підприємства.

Зараз набуває широкого використання нова форма незалежного контролю – аудит, а саме внутрішньогосподарський аудит.

Безумовно, безперервне використання прийомів та елементів аудиту в процесі формування облікової інформації дозволяє своєчасно виявити та виправити знайдені відхилення та помилки, що, в свою чергу,

забезпечує якість оперативного аналізу та пов'язаних з ним управлінських рішень.

Система обліково-аналітичного забезпечення характеризується значною кількістю різних показників, що відображають стан окремих її елементів та вимірюються кількісно у вигляді конкретних чисел. Складовими обліково-аналітичної системи є база облікових даних, планових даних, норм і нормативів, даних звітності, довідкові матеріали та система аналітичних показників [8, с. 168]. Взагалі, на нашу думку, аналітика (аналітичні дані) повинна будуватися системно, тобто мати системний (ступовий) підхід.

Обліково-аналітична система повинна будуватися за принципом поступового (хронологічного) збору інформації, опрацювання даних та формування звітних документів (даних) і висновків. Для цього необхідно скористатися первинними документами, управлінськими, статистичними, податковими та фінансовими звітами.

Отже, для того щоб ефективно керувати і приймати управлінські рішення потрібно постійно досліджувати і аналізувати всі процеси, явища і господарські факти на підприємстві. Для цього і слугує обліково-аналітична система: облік, аналіз і контроль.

Необхідно зазначити, що обліково-аналітична система надає інформацію не тільки для прийняття управлінських рішень, але й для планування показників діяльності підприємства на перспективу [6, с. 153].

Даний процес успішно реалізується на великих промислових, торговельних підприємствах і достатньо повільно втілюється в життя у сільськогосподарських підприємствах. Враховуючи специфіку сільського господарства, зокрема вплив природно-кліматичних умов та виробництво продукції більше одного року або операційного циклу (сезонність виробництва), сільськогосподарські товаровиробники ще не в змозі забезпечити себе достатнім рівнем достовірної, якісної, доступної для розуміння, і що важливо, своєчасної аналітичної інформації про результати своєї діяльності. Навіть фактичну собівартість продукції вони можуть визначити тільки в кінці року, що важливо знати при ціноутворенні продукції.

Сезонний характер сільськогосподарського виробництва породжує довгу тривалість одного обороту вкладених грошових коштів. Підприємствам досить важко передбачити вартість однієї вкладеної гривні у різні проміжки часу та необхідний оптимальний обсяг ТМЦ для виробництва продукції [2, с. 15].

Дослідження показали, що основними факторами, які впливають на формування інформаційно-аналітичного забезпечення підприємств, зокрема сільськогосподарських є:

- відсутність чітко сформованих задач (вимог) до інформації від керівництва, що їм конкретно потрібно, які показники і строки отримання даних;
- відсутність висококваліфікованих спеціалістів;
- недостатнє матеріальне стимулювання;
- відсутність розподілу обов'язків, щодо збору та опрацювання інформації працівниками;
- недостатній рівень досвіду управлінського персоналу.

На нашу думку, враховуючи особливості сільського господарства, бухгалтер, наприклад, повинен знати крім бухгалтерського обліку ще й агротехнічні, зоотехнічні фактори (технологію виробництва продукції рослинництва, тваринництва, норми висіву насіння, норми внесення добрив, палива тощо) [7, с. 173].

Нещодавно на Всесвітньому економічному форумі в Давосі були названі 10 професійних навичок, які будуть актуальні через 5 років.

1. Комплексне багаторівневе рішення проблем (Complex problem solving). Це означає, що людина здатна бачити суть проблеми і розбиратися з причиною, а не з наслідком.

2. Критичне мислення (Critical thinking). Це такий спосіб мислення, при якому людина ставить під сумнів інформацію, що надходить, і навіть власні переконання.

3. Креативність у широкому сенсі (Creativity). Творчий підхід – це здатність бачити те, чого ще немає.

4. Уміння управляти людьми (People management). Як мотивувати співробітників так, щоб вони поспішали на роботу, а не з

роботи? Як не помилитися в людині, приймаючи його на роботу, та підвищувати статус тих, хто на це заслуговує? Як вирішувати конфлікти всередині команди? Знати відповіді на всі ці питання – значить володіти people management.

5. Взаємодія з людьми (Coordinating with others).

6. Емоційний інтелект (Emotional intelligence). Зараз під емоційним інтелектом розуміється здатність розуміти емоції, наміри і мотивацію інших людей і свої власні, а також вміння керувати своїми емоціями та емоціями інших людей.

7. Формування власної думки та прийняття рішень (Judgment and decision-making).

8. Клієнтоорієнтованість (Service orientation).

9. Уміння вести переговори (Negotiation).

10. Гнучкість розуму (Cognitive flexibility). Когнітивна гнучкість – це здатність розуму швидко переключатись з однієї думки на іншу, а також обмірковувати кілька речей одночасно.

Висновки. Підсумовуючи результати проведеного дослідження, слід відмітити, що для прийняття своєчасних і ефективних управлінських рішень в діяльності підприємства повинна бути належним чином побудована обліково-аналітична система, яка ґрунтується на обліку, аналізі і контролю (аудиту).

Список літератури

1. Друри К. Введение в управленческий и производственный учет: пер. с англ. [Текст] / К. Друри; под ред. С. А. Табалиной. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1997. – 560 с.
2. Економічний довідник аграрника [Текст] / В. І. Дробот, Г. І. Зуб, М. П. Кононенко та ін., за ред. Ю. Я. Лузана, П. Т. Саблука. – К.: Преса України, 2003. – 800с.
3. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» від 16 липня 1999 р. № 996-XIV зі змінами і доповненнями
4. Качалин В. В. Финансовый учет и отчетность в соответствии со стандартами GAAP [Текст] / В.В. Качалин. - 2-е изд., испр. и перераб. – М.: Дело, 1998. – 432с.
5. Коуз Р. Фирма, рынок и право [Текст] / Пер. с англ. Б. Пинскер; Науч. ред. Р. Левит.- Нью-Йорк: Телекс. – 1991.- 192с.
6. Кучеркова С. О. Інформаційне забезпечення результатів діяльності сільськогосподарських підприємств [Текст] / С.О. Кучеркова // Вісник ХНАУ. Серія Економіка АПК і природокористування. - Харків, 2006. -№2.- С. 152-155.
7. Кучеркова С. О. Напрямки покращання фінансової облікової інформації в управлінні діяльністю с.-г. підприємств [Текст] / С.О. Кучеркова // Облік і фінанси АПК. - 2007.-№3-5.- С.170-173.
8. Миддлтон Д. Бухгалтерский учет и принятие финансовых решений: пер. с англ. [Текст] / Д. Миддлтон. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1997.-408с.
9. Хорнгрен Ч.Т., Фостер Дж. Бухгалтерский учет: Управленческий аспект [Текст] / Пер. с англ.-М.: Финансы и статистика, 1995.-416с.

Summary. The purpose of this article is to highlight the importance of accounting-analytical system in the growth of efficiency of enterprise activity and the role of information provision of the enterprise in making timely management decisions. Attempts to show the importance of accounting, analysis and control of efficiency of activity of the enterprise and they are information system management. It is specified that accounting information should serve as a basis for the implementation of the processes of forecasting, planning, valuation, analysis and control, i.e., to be an important tool in making effective management decisions. In this case, a common methodology and regulations of accounting and analysis for improving rational use of unified accounting and management system. Elements of accounting and analytical system is the base of accounting data, planning data, standards and regulations, data reporting, reference materials and the system of analytical indicators

It is shown that the company needs to be financial and managerial accounting at the same time and in relation to the economic (economic) and financial analysis and control (audit), by which it is possible to carry out the planning and management of the enterprise. The main factors that influence the formation of information-analytical support of enterprises. Listed professional skills, which should possess each professional in its activities: complex multi-tiered problem solving, critical thinking, creativity, ability to manage people, form our own opinions.

Keywords: accounting and analytical information, accounting, analysis, control (audit), planning, management decisions, information support.